DRUGA GIMNAZIJA SARAJEVO

IB Diploma Program

Vodič

DRUGA GIMNAZIJA SARAJEVO

IB Diploma Program - Vodič

Ovaj priručnik sadrži opće informacije o filozofiji International Baccalaureate Organisation i osnovne podatke o IB Diploma Programu u Drugoj gimnaziji, skupa sa Pravilima koja se odnose na učeničko ponašanje i učenje. Njegova namjena je da pruži pomoć prilikom izbora predmeta koji najbolje zadovoljava interese, sposobnosti i buduće planove učenika.

Nermina Kutuz-Beširević
IB DP Koordinator

Druga Gimnazija Sarajevo, Sutjeska 1, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, Tel/Fax +387 33 667 438,nermakutuz@btinternet.com

Korišteni su podaci sa sljedećih web stranica: dp-help.com, ibo.org, ibnet.ibo.org

Sadržaj

International Baccalaureate Organization 1
Diploma Program 1
Tri ključna zahtjeva 3
Teorija spoznaje..... 3
Extended Essay 4
Creativnost, akcija, servis (CAS)..... 5
Nastavni program..... 6
Ocjenjivanje rada učenika 8
IB Diploma Program u Drugoj gimnaziji 11
Druga gimnazija - IB pravila 12
Profil IB učenika 19

International Baccalaureate Organization

Obrazovanje za život

International Baccalaureate Organization (IBO), neprofitna obrazovna fondacija sa sjedištem u Ženevi, nudi Diploma Program za učenike dva završna razreda srednje škole, starosne dobi od 16 do 19 godina; Middle Years Program za učenike starosne dobi od 11 do 16 godina; te Primary Years Program za učenike starosne dobi od 3 do 12 godina. IBO je ovlastila oko 2,100 škola u 125 zemalja svijeta da provode te programe. Pored toga, Organizacija omogućava razvoj planova i programa i procesa ocjenjivanja, seminare za obuku nastavnog kadra i pružanje informacija, elektronsko umrežavanja i druge obrazovne usluge ovlaštenim IB školama.

IB programe pohađa više od 568.000 učenika u 2.127 škola u 125 zemalja.

Diploma Program trenutno se izvodi u 1.597 škola u 124 zemlje svijeta.

Diploma Program

Diploma Program, koji organizira International Baccalaureate Organization, stvoren je 1968. godine i predstavlja rigorozan preduniverzitetski program nastave koji vodi do završnih ispita. Namijenjen je za izuzetno motivirane učenike starosne dobi od 16 do 19 godina. Program je zaslužio reputaciju zahvaljujući rigoroznom ocjenjivanju, što učenicima koji steknu IB diplomu omogućava pristup vodećim univerzitetima u svijetu. U toku prethodnih 30 godina IBO je pokazao da su učenici IB Diploma Programa dobro pripremljeni za studiranje na univerzitetima.

Sistem ocjenjivanja u Diploma Programu zasnovan je na kriterijima: uspjeh svakog učenika mjeri se prema precizno definiranim nivoima postignuća, koji se konzistentno primjenjuju na pojedinačnim ispitnim rokovima. Ocjene pokazuju postignuća na polju znanja i vještina u odnosu prema utvrđenim standardima koji se primjenjuju podjednako na sve škole. Najbolje ocjene, na primjer, ne dodjeljuju se određenom procentu učenika. Program predstavlja sveobuhvatan dvogodišnji nastavni program, dostupan na engleskom, francuskom i španskom, koji uopćeno omogućava učenicima da ispune zahtjeve svojih nacionalnih ili državnih obrazovnih sistema. Diploma Program obuhvata najbolje elemente pojedinačnih nacionalnih obrazovnih sistema, ali nije u potpunosti zasnovan na nekom od njih. Međunarodnom mobilni učenici imaju mogućnost prebacivanja iz jedne IB škole u drugu, dok učenici koji ostaju bliže kući imaju koristi od pohađanja nastave u okviru poštovanog programa međunarodnog karaktera.

Program je nastao zahvaljujući naporima uloženim na stvaranju zajedničkog nastavnog plana i programa i ostvarivanju ulaznih uvjeta za upisivanje na univerzitete za učenike

koji sele iz jedne zemlje u drugu. Međunarodni obrazovni radnici rukovodili su se praktičnim razmatranjima, ali su imali i idealističku viziju: učenici trebaju prolaziti zajedničko akademsko iskustvo kojim će se naglašavati kritičko razmišljanje, razumijevanje među kulturama i izlaganje različitim stanovištima.

Druga gimnazija je bila prva škola u Bosni i Hercegovini koja je uvela IB Diploma Program 2000. godine.

Nastava se izvodi na engleskom jeziku.
Više od stotinu učenika je steklo IB diplomu u Drugoj gimnaziji.

Danas gotovo polovina učenika koji se odlučuju za Diploma Program dolaze iz državnih ili nacionalnih sistema obrazovanja, a ne iz međunarodnih škola. No ideali se nisu promijenili. Ciljevi IBO-a da učenicima pruži vrijednosti i prilike koje će im omogućiti da razvijaju zdravo promišljanje, donose mudre izbore, te poštuju druge u globalnoj zajednici. Program učenike uči vještinama i stavovima koji su neophodni za uspjeh na polju visokog obrazovanja i zaposlenja. Jake strane programa očituju se u tradicionalnom nastavnom programu liberalnih umjetnosti, ali sa tri važne dodatne komponente koje su prikazane u središtu šestougaonog modela nastavnog programa.

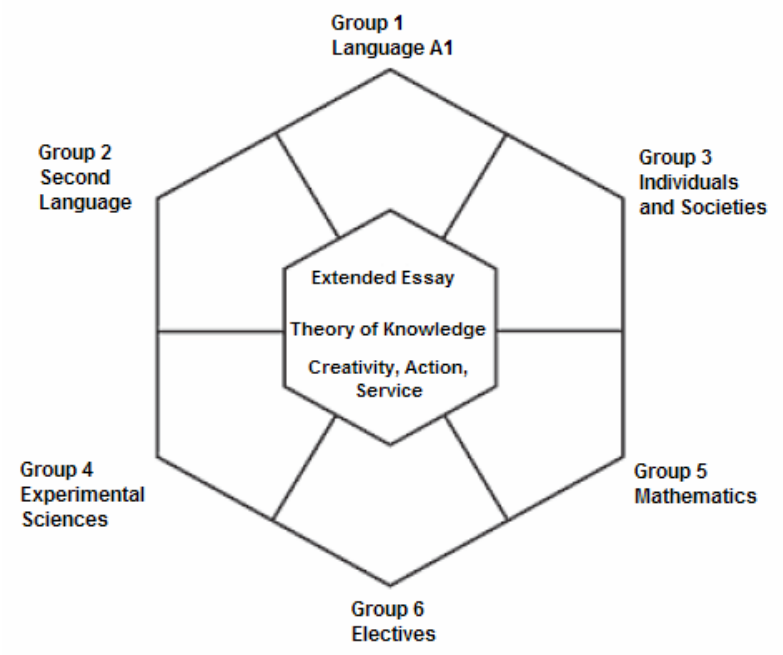

Učenici izučavaju šest predmeta odabranih iz predmetnih grupa. Uobičajeno je da se tri predmeta izučavaju na višem nivou (240 nastavnih sati), dok se preostala tri predmeta izučavaju na nižem nivou (150 nastavnih sati).
Sva tri dijela središta šestougla - extended essay, teorija spoznaje i kreativnost, akcija i servis - obavezni su i od ključnog su značaja za filozofiju Diploma Programa.

Tri ključna zahtjeva

Tri ključna zahtjeva su:

- extended essay
- teorija spoznaje
- kreativnost, akcija, servis

Svi učenici Diploma Programa moraju biti uključeni u navedene tri aktivnosti.

Terija spoznaje

Teorija spoznaje (TOK), interdisciplinarni obavezni dio programa namijenjen stimuliranju kritičkog razmišljanja o znanju u iskustvu stečenom unutar i izvan učionice, predstavlja nastavni kurs koji je jedinstven za International Baccalaureate Organization i obavezan je za svakog učenika Diploma Programa. On dodaje koherentnost cijelome programu. TOK treba obuhvatati najmanje 100 nastavnih sati u toku dvije godine pohađanja programa.

Porijeklo TOK-a leži u stapanju dvije divergentne obrazovne tradicije, jedne koja je pragmatična i druge koja najveći značaj pridaje podučavanju filozofije. U okviru TOK-a učenici se potiču da promišljaju o svim aspektima rada kojim se bave tokom pohađanja Diploma Programa. Otvorena je mogućnost da se vode obaviještene diskusije o prirodi i svrsi, jakim i slabim stranama određenih obrazovnih sistema, pošto zahtjevi u pogledu izvođenja programa osiguravaju da izbori aktivnosti obuhvataju sva glavna područja znanja.

Interdisciplinarni program TOK-a pruža koherentnost putem istraživanja prirode znanja u različitim disciplinama, potičući poštivanje drugih kulturalnih pogleda.

Na primjer, učenici se potiču da promišljaju o prirodi poetske istine u književnosti i da takvu istinu oponiraju onoj koja se pribavlja u drugim sistemima znanja - historijskoj činjenici, naučnoj činjenici, matematičkom dokazu itd. Učenici također istražuju osnov za moralne, političke i estetske prosudbe koje pojedinačne osobe moraju donositi u svakodnevnom životu. Naglasak se stavlja na ulogu jezika i misli, te na razvijanje kritičkih vještina učenika.

Učenicima se pomaže da razmatraju kako znaju ono što znaju (različiti načini "znanja") i da razvijaju navike promišljanja koje primjenjuju u svim predmetima što dovodi do snažnijeg intelektualnog iskustva. Kako i priliči jednom međunarodnom programu, TOK kurs istražuje različite kulturne tradicije i potiče učenika da razmišljaju o jakim strana i ograničenjima različitih načina znanja. TOK nije samo drugo ime za filozofiju, koja postoji kao predmetni izbor za sebe, ali u širem smislu cilj TOK-a jeste da potiče filozofski oblik mišljenja, te da promovira jasnoću mišljenja i zdravog prosuđivanja.

Ocjenjivanje postignuća u TOK-u

Svaki učenik ima obavezu da napiše i preda jedan esej od 1200 do 1600 riječi, na temu odabranu sa spiska od 10 tema koji IBO propisuje za svaki ispitni rok. Pored toga, učenici drže 10-minutnu prezentaciju pred razredom i pišu izvještaj o samoprocjenjivanju koju obuhvata sažeti opis prezentacije i daje odgovore na pitanja koja postavlja IBO.

Extended essay

Učenici IB Diploma Programa imaju obavezu obaviti originalno istraživanje i napisati extended essay od 4000 riječi (maksimum). Esej učenicima nudi priliku da istraže temu koja ih posebno interesira, te da se upoznaju sa vrstom neovisnoga istraživanja i vještinama pisanja koje će se od njih očekivati na univerzitetskom nivou. IBO preporučuje da učenici posvete ukupno 40 sati samostalnog izučavanja i pisanja u procesu izrade eseja. Učenik može odabrati da piše na neku temu iz jednog od predmeta, te iz programa jezika/književnosti. Extended essay može poslužiti za produbljivanje programa izučavanja učenika, npr. kada učenik odabere da fokus eseja bude tema koja je uvrštena u program predmeta na višem nivou. Učenici mogu odabrati i da dodaju širinu svom akademskom iskustvu pisanjem eseja iz predmeta koji nije uvršten u njihov izbor predmeta.

Extended essay ima propisano ograničenje od 4000 riječi. On učenicima nudi priliku da istraže temu koja ih posebno interesira, te da se upoznaju sa vrstom neovisnoga istraživanja i vještinama pisanja koje će se od njih očekivati na univerzitetskom nivou.

Supervizija

Škole moraju osigurati odgovarajuću superviziju za IB diploma kandidate u njihovom procesu pisanja extended essaya. Supervizor je član nastavnog ansambla koji može pružiti akademsko usmjeravanje u okviru predmeta iz kojeg je registriran extended essay. Pored toga, supervizor pruža uopćeno usmjeravanje o upravljanju vremenom i ukupnoj strukturi i prezentaciji rada, te osigurava da esej bude vlastiti rad kandidata.

Ocjenjivanje

Extended essay se ocjenjuje prema skupu općih kriterija i kriterija koji vrijede za pojedinačne predmete. Opći kriteriji odnose se na podesnost istraživačkog pitanja, načina na koji se rukovodi materijalom, nivo analize i kvalitetu argumenata. Kriteriji ocjenjivanja koji vrijede za pojedinačne predmete odnose se na način na koji kandidati vladaju odabranom temom u kontekstu predmeta iz kog je esej registriran Pošto je svrha extended essaya da učenicima pruži priliku da se bave neovisnim istraživanjem, općim kriterijima ocjenjivanja pridaje se dvostruko veći značaj nego kriterijima koji vrijede za pojedinačne predmete.

Kreativnost, akcija, servis (CAS)

Kreativnost se generalno tumači na način da obuhvata širok opseg umjetničkih aktivnosti kao i kreativnost koju učenici iskazuju prilikom osmišljavanja i provedbe projekata iz oblasti servisa.

Akcija može obuhvatati ne samo učestvovanje u pojedinačnim i timskim sportovima, već i učestvovanje u ekspedicijama i lokalnim ili međunarodnim projektima.

Servis obuhvata širok opseg aktivnosti na planu društveno korisnog rada i socijalnih usluga. Neki primjeri obuhvataju pomaganje djeci sa posebnim potrebama, posjećivanje bolnica i rad sa izbjeglicama ili beskućnicima. Svaka škola imenuje CAS supervizora koji je odgovoran za pružanje raznolikog izbora aktivnosti za sve učenike Diploma Programa.

Učestvovanje u CAS programu škole potiče učenike da budu uključeni u umjetničke aktivnosti, sportske aktivnosti i društveno korisni rad, čime se kod učenika gaje svijest i shvatanje značaja života izvan akademskih okvira.

CAS predstavlja temeljni dio iskustva pohađanja Diploma Programa. CAS zahtjev ozbiljno uzima u obzir značaj života izvan svijeta učenja u školi, čime se pruža osvježavajuća protuteža okretanju isključivo akademskim aktivnostima do koje može doći u zahtjevnim školskim sredinama. Cilj IB-a je da se obrazuje cjelokupna ličnost i da se potiče suosjećajniji i aktivniji društveni život i on oživljava na direktan način kada učenici ostvare iskorak izvan samih sebe i njihovih udžbenika.

CAS potiče učenike da podijele svoju energiju i posebne talente sa drugim osobama: učenici mogu, na primjer, učestvovati u teatarskim ili muzičkim produkcijama, kao i aktivnostima na planu sporta i društveno korisnog rada. Kroz te aktivnosti, učenici bi trebali razvijati snažniju svijest o samima sebi i vođenju brige o drugima, kao i o sposobnosti da sarađuju sa drugim osobama.

Sistem samoocjenjivanja potiče učenike da promišljaju o korisnim aspektima učestvovanja u CAS programu za sebe i za druge, te da ocijene razumijevanje i uvide koje su stekli.

Nastavni program

Planeri međunarodnog nastavnog programa IBO-a pokušavaju osigurati da obrazovni ciljevi organizacije budu utjelovljeni u strukturi i sadržaju samog programa. Diploma Program prikazan je u okviru šestougla, sa šest akademskim oblasti ili predmetnih grupa koje okružuju ključne zahtjeve. Učenici izučavaju svih šest predmeta istovremeno. Učenici su izloženi dvjema velikim tradicijama učenja: društvenim i eksperimentalnim naukama.

Učenici imaju obavezu da odaberu po jedan predmet iz svake od šest nastavnih grupa, koje odgovaraju glavnim oblastima znanja. Najmanje tri i ne više od četiri predmeta slušaju se na višem nivou (HL), a ostali na nižem nivou (SL). Predmeti na višem nivou

obuhvataju 240 nastavnih sati, a oni na nižem nivou 150 sati. Organiziranjem rada na takav način, učenici mogu ostvariti dubinu izučavanja u kontekstu širokog i koherentnog nastavnog plana u toku dvogodišnjeg perioda.

Nastavni program sadrži šest predmetnih grupa skupa sa obaveznom jezgrom programa koja se sastoji od tri odvojena dijela.

Širina i specijalizacija

Model IB programa predstavlja promišljeni kompromis između rane specijalizacije, kojoj teže neki nacionalni sistemi, i veće širine izučavanja koja vrijedi u nekim drugim sistemima. Aktivno učestvovanje u društvenom životu i globalna perspektiva potiče se u svakoj oblasti nastavnog programa.

Zahtjevi distribucije predmeta osiguravaju da učenik okrenut eksperimentalnim naukama savlada izazov učenja drugog modernog jezika, te da prirodno nadareni lingvista postane upoznat sa postupcima laboratorijskog istraživanja. Fleksibilnost kod izbora koncentracije predmeta na višem nivou omogućava učenicima da izučavaju oblasti osobnih interesovanja, te da ispunjavaju posebne zahtjeve za upis na univerzitete u okviru ukupnog uravnoteženog programa. Predmeti se podvrgavaju stalnom sagledavanju i reviziji kako bi ispunili savremene zahtjeve.

Grupa 1: Jezik A1

Više od 80 različitih maternjih jezika nudi se za ispitivanje u sklopu politike IBO-a da potiče učenike da održavaju jake veze sa njihovim vlastitim kulturama. U idealnom slučaju učenici trebaju razviti jake vještine pisanja i usmenog izražavanja, poštivanje književnog naslijeđa svog maternjeg jezika, te međunarodne poglede. Svaki diploma kandidat ima obavezu da u program uvrsti jezik iz grupe 1. Ukoliko profesor nije na raspolaganju za neki jezik, učeniku može biti dopušteno da izučava jezik A1 kao samouki kandidat na nižem nivou.

Opseg tekstova koji se izučavaju u okviru programa jezika A1 je širok: učenici tokom rada razvijaju osjećaj za kompleksnost jezika, bogatstvo i nijanse u različitim kontekstima. Samopouzdanje i kompetencija na polju pismenih i usmenih komunikacijskih vještina također se potiču. Jedan od eksplicitnih ciljeva u okviru grupe jezika A1 jeste da se učenicima usadi dugoročno zanimanje za književnost i ljubav prema eleganciji i bogatstvu ljudskog izraza.

Grupa 2: Drugi jezik

Programi drugih jezika razvijaju moć izražavanja učenika, osiguravaju im osnovu za izučavanje drugih predmeta, te ih dovode u kontakt sa načinima razmišljanja koji se mogu razlikovati od njihovih vlastitih.

Glavni cilj programa u grupi 2 jeste da se omogući učenicima da se služe jezikom u spektru konteksta i u mnoge svrhe. Programi se fokusiraju na pismeno i govorno komuniciranje. Svi diploma kandidati polažu ispit iz drugog jezika.

Grupa 3: Pojedinci i društva

Predmeti uvršteni u ovu grupu obuhvataju humanističke i društvene nauke. Ponuđeni su sljedeći predmeti: Business and management; Geografija; Historija; Informacijske tehnologije u globalnom društvu, Socijalna i kulturalna antropologija. Suštinska karakteristika disciplina iz grupe 3 je da njihov predmet izučavanja može biti podvrgnut osporavanju, te da njihovo pohađanje iziskuje od učenika da toleriraju određeni stepen nesigurnosti. Izučavanje lokalnih situacija kao i globalnih pogleda gaji uvažavanje promjene i kontinuiteta, kao i sličnosti i razlika. Učenici procjenjuju glavne teorije, koncepte i rezultate istraživanja odgovarajućih disciplina i stiču znanja o metodologiji pojedinačnih disciplina.

Učenici izučavaju šest predmeta odabranih iz predmetnih grupa. Uobičajeno je da se tri predmeta izučavaju na višem nivou (240 nastavnih sati), dok se preostala tri predmeta izučavaju na nižem nivou (150 nastavnih sati).

Grupa 4: Eksperimentalne nauke

Predmeti dostupni u grupi 4 su Biologija, Hemija i Dizajn tehnologija. Predmeti iz grupe eksperimentalnih nauka promoviraju razumijevanje koncepata, principa i aplikacija odgovarajućih disciplina, skupa sa shvatanjem metodologije eksperimentalnih nauka uopće. Učenici razvijaju praktične laboratorijske vještine kao i sposobnost da sarađuju putem učestvovanja u interdisciplinarnom grupnom projektu. Zajednički model nastavnog programa vrijedi za sve predmete u grupi 4. Taj model nudi paralelnu strukturu na višem i nižem izučavanja na osnovu čega svi kandidati izučavaju jezgru materijala koja se dopunjava različitim opcijama. Ispitivanje lokalnih i međunarodnih primjera pomaže učenicima da razviju svijest o moralnim i etičkim pitanjima, te da promoviraju društvenu odgovornost.

Grupa 5: Matematika i Informatika

Svi kandidati za diplomu imaju obavezu da pohađaju i završe program iz matematike, a na raspolaganju je nekoliko opcija kojima se zadovoljavaju različite sposobnosti i zanimanja učenika. Svaki kurs matematike ima za cilj da produbi razumijevanje matematike kao discipline, te da promovira samopouzdanje i olakša upotrebu matematičkog jezika. Informatika je izborni predmet u grupi 5 i nije obavezna.

Matematika SL imaju svrhu da pruže osnovne informacije matematičke misli kao i razuman nivo tehničke sposobnosti za one učenike koji ne žele slušati matematiku na višem nivou. Taj program namijenjen je pružanju zdravih matematičkih osnova za one učenike koji planiraju dalje izučavati oblasti kao što su hemija, ekonomija, geografija i

poslovno upravljanje. Riječ je o zahtjevnom kursu koji sadrži raznolike matematičke teme.

Matematičke studije SL imaju svrhu da pruže realističnu opciju za učenike sa različitim nivoima predznanja i sposobnosti i za koje je malo vjerovatno da će trebati matematiku nakon završetka Diploma Programa. Učenici razvijaju vještine koje su im potrebne kako bi se nosili sa matematičkim zahtjevima tehnološkog društva, te primjenjuju matematiku u stvarnim životnim situacijama. Značajan dio osobnog istraživanja, u obliku projekta, također je zahtjev ovog kursa.

Grupa 6: Izborni predmeti

Opcije: Umjesto predmeta u grupi 6, učenik može odabrati neki dodatni predmet iz grupa 2 do 5 ili Informatiku u grupi 5.

Posebni zahtjevi i ograničenja

Učenici moraju odabrati jedan predmet iz svake od grupa 1 do 5, čime se osigurava širina akademskog iskustva u svim oblastima: jezici, eksperimentalne nauke, matematika i humanističke nauke. Šesti predmet može biti neki predmet iz grupa 2 do 5. Informatika se može uzeti samo kao drugi predmet u grupi 5 što znači da učenici moraju pohađati neki matematički kurs. Najmanje tri (i ne više od četiri) predmeta moraju se izučavati na višem nivou. Preostali predmeti izučavaju se na nižem nivou.

Ocjenjivanje rada učenika

Profesori u školama i IB ispitivači rade skupa kako bi se osiguralo da učenici imaju brojne mogućnosti da pokažu šta su naučili. Odgovornost za sve akademske prosudbe o kvalitetu rada kandidata je na ispitivačima širom svijeta, koje predvode glavni ispitivači sa međunarodno potvrđenim autoritetom u njihovim oblastima podučavanja. Škole u sjevernoj hemisferi organiziraju ispite u maju.

Na kraju dvogodišnjeg programa, učenici se ocjenjuju interno i eksterno na načine kojima se mjeri pojedinačno ostvarenje na osnovu definiranih ciljeva za svaki predmet.

IBO ocjenjuje više od 45.000 učenika Diploma Programa godišnje. Svake godine približno 80% kandidata koji polažu završne ispite stiču diplomu. Suštinski element IB ocjenjivanja je da u cijelom svijetu vrijede isti standardi. Ovlaštene škole locirane su širom svijeta i ispitivači predstavljaju mnoge kulturne i akademske tradicije. Ipak, organizacija mjeri postignuće kandidata prema ustanovljenom skupu standarda i kriterija koji su konzistentni u različitim školama i školskim godinama. Ispitivači su obučeni da ocjenjuju rad iz dogovorene perspektive koristeći zajedničke IBO "šeme ocjenjivanja". Moderacija - uzorak ocijenjenih radova svakog ispitivača podvrgava se ponovnom ocjenjivanju - je ključna za postizanje potrebnog nivoa konzistentnosti među ispitivačima u okviru istog predmeta. Različite metode ocjenjivanja koriste se za

prepoznavanje i sadržaja i procesa akademskog postignuća, te za uzimanje u obzir različitih stilova učenja i kulturnih modela.

Pismeni ispiti

Pismeni ispiti obično se daju na kraju izvedene nastave. Pismeni ispit može se sastojati od dva dijela koji se polažu odvojeno, a ponekad i na različite dane. Devedeset minuta može biti određeno za rad na prvom dijelu pismenog ispita, te do tri sata za rad na drugom dijelu. Ispiti mogu obuhvatati usmene i pismene, duge i kratke odgovore, pitanja zasnovana na određenim podacima, eseje, te pitanja sa ponuđenim višestrukim odgovorima.

Interno ispitivanje

Metode koje koriste ispitivači koji ne rade u lokalnoj školi dopunjene su internim ocjenjivanjem rada učenika od strane profesora koji su odgovorni za ocjenjivanje učenika tokom cijelog perioda izvođenja nastave. To predstavlja važan aspekt ukupne strategije ocjenjivanja IBO-a jer se njome prepoznaje profesionalna uloga profesora i učenicima se daje prilika da pokažu šta mogu uraditi tokom dužeg vremenskog perioda, a ne samo u kontekstu završnog ispita kada vlada veći pritisak za ostvarivanje uspjeha.

IB diplomu priznaju vodeći univerziteti u svijetu.

Interno ocijenjeni rad obično doprinosi minimalno 20% konačne ocjene iz nekog predmeta. Pošto se modeli ocjenjivanja pojedinačnih profesora razlikuju od škole do škole i od zemlje do zemlje, IBO procjenjuje ocjene profesora i može ih prilagođavati kako bi se održao međunarodni paritet. Taj proces naziva se *eksterno moderiranje internog ocjenjivanja*.

Interno ocjenjivanje obično obuhvata profesorovu ocjenu rada u razredu, domaćih zadaća, posebnih projekata, te bilježnica. U nekim predmetima, kao što su eksperimentalne nauke, od učenika se traži da sarađuju u grupnim projektima kako bi razvili osjećaj timskog rada i zajedničke odgovornosti za upravljanje procesom istraživanja i pisanja izvještaja o rezultatima.

Sistem ocjenjivanja zasnovan na kriterijima

Sistem ocjenjivanja koji koristi International Baccalaureate Organization zasnovan je na kriterijima. *Valjanost*, *pouzdanost* i *pravičnost* su ključne riječi međunarodne strategije ocjenjivanja IBO-a. Viši ispitivači sastaju se nakon svakog ispitnog roka kako bi pratili ocjenjivanje iz njihovih predmeta i dodjeljivali ocjene. Kada se prikupe svi podaci, IBO još jednom sagleda postignuće učenika za koje je ustanovljeno da su pretrpili neki oblik nepovoljnih okolnosti kao što su bolest, smrtni slučaj u porodici ili neki drugi faktori, npr. neredi u vrijeme polaganja ispita. Historije pojedinačnih slučajeva se pripremaju i procjenjuju kako bi se ustanovilo je li potrebno primijeniti neki stepen kompenzacije i

osiguralo da rezultati kandidata budu pravični. Takva suosjećajna revizija osigurava da učenici ne budu nepravično oštećeni situacijom koja je izvan njihove kontrole.

Uz profesore koji rade u školama, međunarodne ispitivače i profesionalno osoblje IBO-a, koji rade u partnerskoj saradnji, naglasak je na osiguravanju da učenici imaju brojne mogućnosti da pokažu šta znaju i da su sposobni da komuniciraju. Sistem je složen i obuhvata puno rada svih uključenih strana, ali za krajnji rezultat ima pošten tretman učenika čija budućnost naposljetku ovisi o ocjenjivanju njihovog akademskog rada.

Sistem ocjenjivanja

Svaki ispitani predmet ocjenjuje se na skali od 1 (minimalna ocjena) do 7 (maksimalna ocjena). Da bi dobio diplomu, učenik mora ispuniti definirane standarde i uvjete, uključujući minimum od ukupno ostvarenih 24 poena i zadovoljavajuće ispunjavanje obaveza iz tri ključna zahtjeva: TOK, extended essay, i CAS aktivnosti.

Svi učenici potiču se da pohađaju puni Diploma Program. Učenici koji ne ispune cijeli skup obaveza ili koji odaberu manje od šest predmeta dobivaju certifikat za ispite koje su završili.

Minimalni rezultat od 24 poena zasnovan je na ideji da ocjena 4 predstavlja prolaznu ocjenu iz svakog od šest predmeta. Posebna pravila primjenjuju se na ukupno postignuće i navedena su u pravilima koja škole pristaju poštivati, i koja su dostupna kao zasebni dokument. Odlično postignuće u svih šest predmetnih grupa za rezultat ima dodjeljivanje 42 poena (7 poena za svaki predmet).

Maksimalni broj poena koji se može ostvariti je 45. TOK i extended essay doprinose konačnom zbiru poena kroz matrični sistem ocjenjivanja kojim se kandidatu dodjeljuje do tri poena na osnovu postignuća ostvarenog u te dvije komponente. Kvalitet rada na polju TOK-a i eseja mjeri se prema kriterijima ocjenjivanja, a rezultati se opisuju u skladu sa sljedećih pet kategorija: *elementaran, srednji, zadovoljavajući, dobar, izvanredan.*

IB Diploma Program u Drugoj gimnaziji

Istorija

Druga gimnazija je poznata srednja škola u Bosni i Hercegovini. Osnovana je 1905. godine in a početku su je pohađali samo mladići, ali su od 1957. godine školu počele pohađati i djevojke. Škola ima približno 800 učenika i nudi četiri različita programa - dva međunarodna i dva nacionalna.

Škola je ovlaštena IB škola i nudi MYP i Diploma program. Na taj način, Druga gimnazija je prva i do sada jedina srednja škola u Bosni i Hercegovini koja nudi četverogodišnje obrazovanje u skladu sa međunarodnim standardima.

Nekoliko decenija škola je bila matematičko-informatičkog usmjerenja, ali u posljednjih nekoliko godina ona nudi matematičko-informatičko, jezičko, prirodno i društveno izborno područje.

Učenici i profesori škole naročito se ponose činjenicom da su u posljednjih 30 godina učenici ove škole osvojili ukupno 18 medalja na Olimpijadama iz matematike i informatike, od čega je više od pola njih osvojeno nakon sticanja neovisnosti Bosne i Hercegovine 1992. godine.

Druga gimnazija – Izjava o misiji

Kroz nacionalne i međunarodne obrazovne programe i uz stogodišnju tradiciju, Druga gimnazija Sarajevo ima za cilj da pomogne učenicima da razviju svoje talente i primijene ih u različitim situacijama koje današnji svijet donosi.

Prije svega, glavna ideja je da se među učenicima stvori atmosfera prijateljstva, tolerancije i međunarodnog razumijevanja, koja bi se savršeno uklopila u naše društveno okruženje obzirom da je Bosna i Hercegovina jedinstveno mjesto u Europi gdje su četiri monoteističke religije prisutne više od pet stoljeća. Naš cilj je da učenicima pomognemo da kritički razmišljaju, posvete se učenju tokom cijelog života i postanu informirani građani globalnog društva.

IB Diploma Program – Izbor predmeta

Grupa 1 – Jezik A1

Bosnian A1 HL (moguće opcije za samouke kandidate)

Grupa 2 – Drugi jezik

English B HL, German B HL/SL, French B HL/SL

Grupa 3 – Pojedinci i društva

Business and Management SL, Geography SL, History SL/, ITGS HL/SL, Social and Cultural Anthropology HL/SL , Psychology SL

Grupa 4 – Eksperimentalne nauke

Biology HL/SL, Chemistry HL/SL, Design Technology SL

Grupa 5 – Matematika i Informatika

Math Studies SL, Mathematics SL, Computer Science SL

Grupa 6 – Izborni predmeti

Predmet iz grupa 2 do 5

Napomena: Kandidati Diploma Programa moraju izučavati šest predmeta: jedan predmet iz grupa 1 do 5, a šesti predmet iz grupe 6 ili grupe izbornih predmeta. Najmanje tri i ne više od četiri od šest predmeta slušaju se na višem nivou (HL), a ostali na nižem nivou (SL). Jezik A1 HL, Engleski B HL i Matematika su obavezni predmeti. Izbor predmeta može varirati ovisno o interesovanju učenika i broju upisanih učenika.

Druga Gimnazija Sarajevo
Pravila za učenike IB Diploma Programa

Učenički ugovor

U okviru International Baccalaureate Diploma Programa poseban značaj pridaje se akademskoj strogosti, privrženosti radu, međunarodnom razumijevanju i odgovornom ponašanju u društvu. U Općim pravilima, koje definira International Baccalaureate Organization, stoji da IBO očekuje od učenika(ca) da učestvuju u IB nastavnom planu i programu u skladu sa njegovom strukturom i zahtjevima škole, da poštuju interne rokove škole i sva pravila koja se odnose na pojedinačne predmete, te da okončaju Diploma Program u periodu od dvije godine.

Učenici(ce) koji ne ispoštuju interne rokove škole izlažu se riziku da ne budu u mogućnosti da steknu IB Diplomu. Škola nastoji da učenicima(ama) olakša ispunjavanje obaveza raspoređivanjem rokova tokom dvije godine trajanja programa. Učenici dobivaju kalendar obaveza za datu godinu kako bi im se omogućilo da planiraju radne obaveze i uvijek znaju kada se približava određeni rok.

Škola je odgovorna prema IBO-u da iz svakog predmeta održi dovoljan broj nastavnih sati. Ukoliko učenik(ca) imaju više od 15% izostanaka sa nastave na jednom predmetu, škola tom učeniku(ci) neće dopustiti da polaže završni ispit iz tog predmeta. Svaki učenik(ca) koji(a) ne preda radove za interno ocjenjivanje, predviđene za određeni predmet, do određenog datuma, također će biti diskvalificiran(a) i neće moći polagati završni ispit iz tog predmeta.

Pravila Druge gimnazije Sarajevo za učenike(ce) IB Diploma Programa

1. Da bi dobili IB diplomu učenici(ce) moraju postići završni rezultat od najmanje 24 poena (vidi Opća pravila IBO-a za detalje) te ispuniti sve dodatne zahtjeve IB Diploma Programa (Maturalni rad - *extended essay*, interni ispiti, TOK, CAS, zajednički projekat u četvrtoj grupi predmeta). Za prelazak u drugu godinu IB Diploma Programa, učenici(ce) moraju ostvariti rezultat od najmanje 24 poena na školskim ispitima na kraju trećeg razreda, predati prvu verziju maturalnog rada

(*extended essay*) i dokumentirano učestvovati u zajedničkom projektu u okviru četvrte grupe predmeta.

2. Najuspješniji učenici u IB Diploma Programu su oni koji preuzimaju odgovornost za njihovo učenje te škola očekuje od svojih IB učenika da razviju dobro organizirane radne navike, da ispoštuju sve rokove za predavanje radova, da nadoknade propuštene obaveze u slučaju odsustvovanja s nastave, te da pokrenu konsultacije sa profesorima(cama) u vezi sa poteškoćama ili problemima koji im ometaju učenje.

3. Na kraju svakog tromjesečja daju se izvještaji o radu i ponašanju učenicima(ama) IB Diploma Programa i njihovim roditeljima, te se organizira i roditeljski sastanak.

4. Od učenika(ca) IB Diploma Programa očekuje se da se pridržavaju pravila ponašanja i kućnog reda Druge gimnazije Sarajevo.

IB diploma kandidati moraju imati dobar akademski status u ovlaštenoj školi.

Tok disciplinske akcije

1. O kršenju ugovora za učenike IB Diploma Programa ili pravila ponašanja Druge gimnazije Sarajevo predmetni profesori(ce) pismeno obavještavaju razrednika(cu) i IB DP koordinatora. Spomenuti izvještaj ulaže se u učenički dosije datih učenika(ca).

2. Ukoliko učenik(ca) ne ispoštuje rok za predavanje radova u okviru internih školskih ispita, odmah se zakazuje sastanak sa razrednikom(com) i IB DP koordinatorom, te se dogovaraju mjere koje je potrebno poduzeti za hitno završavanje i predaju rada. Ukoliko se te mjere pokažu neefikasnim, učenik(ca) i njihovi roditelji/staratelji pismeno se obavještavaju da taj učenik(ca) mogu biti diskvalificirani sa polaganja ispita iz tog predmeta.

3. U slučaju ponovljenih i brojnijih izostanaka sa časova iz bilo kojeg predmeta, učenika(cu) i njihove roditelje/staratelje obavještavaju razrednik(ca) i IB DP koordinator (prije nego se dosegne brojka od 15% izostanaka) da će dodatni izostanci sa nastave dovesti do toga da se učeniku(ci) neće dopustiti da polažu ispit iz tog predmeta.

4. U slučaju neispunjavanja postavljenih obaveza u prvoj godini IB Diploma Programa, IB DP koordinator i razrednik(ca) organiziraju sastanak sa učenikom(com) i roditeljima/starateljima. Na tom sastanku, učenicima se preporuči ponavljanje prve godine IB Diploma Programa.

5. Kada učenik(ca) očito imaju poteškoća da preuzmu odgovornost za svoje učenje (ili da obavijeste školu o njihovom postojanju), organizira se sastanak učenika(ce) i IB

DP koordinatora na kojem se dogovara praćenje i pomoć u radu u vremenskom periodu potrebnom da učenik(ca) razviju odgovornije ponašanje i radne navike.

Politika akademskog poštenja

Razumijevanje i poštivanje osnovnih ideja akademskog poštenja predstavljaju suštinski element pohađanja IB Diploma programa. Učenici(ce) moraju shvatiti osnovno značenje i značaj pomova koji se odnose na akademsko poštenje, a posebno autentičnost i intelektualno vlasništvo. Akademsko poštenje obuhvata dolično ponašanje u vezi sa pismenim ispitima, istraživanjem, i svim drugim oblicima ispitivanja. Plagiranje, djelovanje u dosluhu, varanje itd. nisu prihvatljivi i podliježu kažnjavanju.

AUTENTIČNOST

Autentičan rad je onaj koji je zasnovan na individualnim i originalnim idejama kandidata, uz puno priznavanje i potvrđivanje ideja i rada drugih osoba. Stoga se u svim pismenim ili usmenim radovima koje kandidat(kinja) kompletira i podnosi na ocjenjivanje mora koristiti, u cjelosti i autentično, vlastiti jezik i izraz tog(te) kandidata(tkinje). Tamo gdje se koriste izvori ili se na njih upućuje, bilo u formi izravnog navoda ili parafraziranja, takvi izvori moraju se priznati u potpunosti i na odgovarajući način.

INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO

Intelektualno vlasništvo može imati različite oblike kao što su patenti, registrirani zaštitni znakovi, moralna prava i autorska prava. Važno je da kandidati(kinje) budu svjesni(e) da se oblici intelektualnog i kreativnog izražavanja (npr. književna, umjetnička ili muzička djela) moraju poštivati, te da su obično zaštićeni zakonom.

NESAVJESNO POSTUPANJE

Nesavjesno postupanje definira se kao ponašanje koje dovodi, ili može dovesti, do toga da kandidat koji se upušta u takvo ponašanje ili bilo koji drugi kandidat stiče nepoštenu prednost u jednoj ili više komponenti ocjenjivanja. Nesavjesno postupanje obuhvata:

(a) plagiranje: ono se definira kao predstavljanje ideja ili rada druge osobe kao da pripadaju datom kandidatu

(b) dosluh: definira se kao podržavanje nesavjesnog postupanja od strane drugog kandidata, recimo dopuštanjem osobe da drugi kandidat kopira njen rad ili ga podnosi za ocjenjivanje

(c) dupliciranje rada: definira se kao podnošenje istog rada za različite komponente ocjenjivanja i/ili zahtjeve za sticanje diplome

(d) svako drugo ponašanje kojim kandidat stiče nepoštenu prednost ili koje utiče na rezultate drugog kandidate (npr. unošenje nedopuštenog materijala u prostoriju u kojoj se održavaju ispiti, nedopušteno ponašanje tokom ispita, falsificiranje CAS dosijea).

Kandidati moraju biti svjesni da:

- korištenje riječi i ideja druge osobe za potkrijepljivanje vlastitog stava, uz poštivanje prihvaćene prakse, čini sastavni dio svakog intelektualnog napora, te da integriranje tih riječi i ideja sa vlastitim riječima i idejama na prihvaćene načine predstavlja značajnu akademsku vještinu
- sve ideje i rad drugih osoba, bez obzira na njihov izvor, moraju se priznati
- CD-ROM, e-mail poruke, *web* stranice na Internetu i svi ostali elektronski mediji moraju se tretirati na isti način kao knjige i žurnali
- izvori svih fotografija, mapa, ilustracija, računarskih programa, podataka, grafikona, audio-vizuelnog i sličnog materijala moraju se priznati ukoliko ne predstavljaju vlastiti rad kandidata/kandidatkinje
- dijelovi teksta koji se doslovno citiraju moraju se označiti znakovima navoda i moraju se predočiti reference.

DOSLUH

Od kandidata se očekuje da prilikom rada na većini komponenata koje podliježu ocjenjivanju rade neovisno uz podršku predmetnog(e) profesora(ice), ili supervizora u slučaju maturalnog rada (*extended essay*). Međutim, postoje slučajevi u kojima je dozvoljena saradnja sa drugim kandidatima ili se ona čak aktivno potiče, npr. kod ispunjavanja zahtjeva iz domena internog ocjenjivanja. Ipak, završni rad mora biti napravljen neovisno, uprkos činjenici da može biti zasnovan na sličnim podacima. To znači da sažetak, uvod, sadržaj i zaključak ili rezime jednog rada moraju biti napisani vlastitim kandidatovim riječima, te stoga ne mogu biti isti kao kod drugog kandidata. Ukoliko, na primjer, dvoje ili više kandidata imaju potpuno isti uvod u svojim radovima, odbor za dodjeljivanje konačnih ocjena smatrat će to kao dosluh, a ne saradnju. Kandidati moraju biti svjesni razlike između saradnje i dosluha.

DUPLICIRANJE RADA

Podnošenje istog rada za različite komponente ocjenjivanja i/ili zahtjeve za sticanje diplome predstavlja dupliciranje rada i stoga čini nesavjesno postupanje. Ukoliko, na primjer, kandidat(kinja) preda isti ili jako sličan rad za detaljnu studiju u okviru internog ocjenjivanja iz Historije i za maturalni rad (*extended essay*) iz Historije, takav postupak smatra se nesavjesnim postupanjem. Međutim, sasvim je prihvatljivo da kandidat izučava jedan aspekt teme za interno ocjenjivanje, a drugi aspekt iste teme za maturalni rad (*extended essay*).

DRUGI PRIMJERI NESAVJESNOG POSTUPANJA

- parafraziranje rada druge osobe bez priznavanja izvora
- fabriciranje podataka za izradu rada
- unošenje nedozvoljenog materijala u prostoriju u kojoj se održava ispit (npr. elektronski uređaj osim dopuštenog kalkulatora, vlastiti papir za bilješke, unaprijed pripremljene bilješke, mobilni telefon)
- nedozvoljeno ponašanje za vrijeme ispita, što obuhvata i svaki pokušaj remećenja ispita ili ometanja drugog kandidata
- razmjenjivanje informacija ili bilo kakvo podržavanje ili pokušaj podržavanja prenošenja informacija koje se odnose na ispite
- kopiranje rada drugog kandidata
- korištenje ili pokušaj korištenja nedopuštenog materijala koji ima veze sa ispitom
- nepoštivanje uputa osobe koja dežura na ispitu ili drugog člana osoblja škole koje je odgovorno za provedbu ispita
- lažno predstavljanje pod identitom drugog kandidata
- uvrštavanje uvredljivog materijala u ispitni rad iz razloga koji nisu povezani sa analizom ili intelektualnom znatiželjom
- krađa ispitnih papira
- otkrivanje sadržaja ili diskutiranje o sadržaju ispitnog papira sa osobom izvan neposredne školske zajednice u periodu od 24 sata nakon održavanja ispita
- korištenje nedozvoljenog kalkulatora za vrijeme ispita

Održavanje akademskog poštenja

ULOGE I ODGOVORNOSTI

UČENICI/UČENICE

Odgovornost je u konačnici na kandidatu/kandidatkinji da osigura da sav rad koji se predaje za ocjenjivanje bude autentičan, uz puno i tačno priznavanje rada i ideja drugih osoba.

PROFESORI/PROFESORICE

Odgovornost svakog(e) profesora(ice) je da potvrdi da, prema njegovom ili njenom najboljem saznanju, radovi svih kandidata koji se prihvataju ili predaju za ocjenjivanje predstavljaju autentični rad svakog od kandidata. Kad škola provede sve mjere sprječavanja, od profesora(ica) se očekuje da otkriju svaki pokušaj plagiranja. Od profesora(ica) se također očekuje da podržavaju politiku škole o dobrom akademskom postupanju, te da kandidatima daju savjete kadgod je to potrebno.

RODITELJI / STARATELJI

Od roditelja/staratelja se očekuje da podržavaju svoju djecu u poštivanju načela akademskog poštenja i ispunjavanju zadataka bez nedopuštene pomoći.

Posljedice nesavjesnog postupanja i mjere koje se poduzimaju

ŠKOLA

Ukoliko IB DP koordinator ili profesor(ica) imaju razloga da sumnjaju da jedan dio rada ili cjelokupni rad kandidata nije autentičan, taj rad ne smije se prihvatati ili predavati na ocjenjivanje. Prema procjeni koordinatora, potrebno je usvojiti jedan od dva sljedeća toka djelovanja.

1. Kandidatu treba dati jednu priliku da revidira rad i ponovno ga preda. Taj postupak mora se okončati do datuma koji koordinatoru omogućava da rad pošalje ispitivaču prije odgovarajućeg roka IBO-a (ili da unese ocjene preko IBIS-a u slučaju internog ocjenjivanja).
2. Ukoliko nema dovoljno vremena da se dopusti revidiranje rada, mora se naznačiti da rad nije podnesen, korištenjem odgovarajuće kontrolne liste na ekranu na IBIS-u. To će za rezultat imati da se iz tog predmeta neće dodijeliti nikakva ocjena. Kako bi se izbjegla takva situacija, koordinatorima se savjetuje da definiraju interne školske rokove koji profesorima(cama) (i supervizorima) daju dovoljno vremena da pročitaju konačne radove koje predaje svaki kandidat.

Koji god tok djelovanja da se usvoji, incident se mora rješavati u okviru škole. Potrebno je zapaziti da kandidat mora normalno predati rad u okviru svake komponente da bi bio kvalificiran za dobivanje ocjene.

IBO

Slučajevi mogućeg nesavjesnog postupanja predočavaju se odboru za dodjeljivanje konačnih ocjena. Nakon sagledavanja svih dokaza prikupljenih tokom istrage, odbor odlučuje da li će odbaciti navode, poduprijeti ih, ili će zatražiti da se provede dodatna istraga.

Ukoliko odbor za dodjeljivanje konačnih ocjena utvrdi da su dokazi o nesavjesnom postupanju nedostatni, navodi će biti odbačeni i ocjena će se dodijeliti na uobičajen način.

Ukoliko odbor za dodjeljivanje konačnih ocjena odluči da se desio slučaj nesavjesnog postupanja, neće se dodijeliti ocjena iz datog(ih) predmeta(a). Kandidatu neće biti dodijeljena diploma, ali će biti dodijeljen certifikat za drugi(e) predmet(e) u kojima nije bilo slučaja nesavjesnog postupanja. Kandidatu neće biti dozvoljeno da se registrira za buduće ispite najmanje jednu godinu nakon ispitnog roka u kojem je utvrđen slučaj nesavjesnog postupanja.

Ukoliko je slučaj nesavjesnog postupanja jako težak bilo zbog njegove prirode ili zato što je kandidat već proglašen krivim zbog nesavjesnog postupanja na ranijem ispitnom

roku, odbor za dodjeljivanje konačnih ocjena ima pravo da donese odluku da se tom kandidatu ne dozvoli registriranje za ispite na bilo kom narednom ispitnom roku.

IB Diploma, ili certifikat, mogu se oduzeti kandidatu u svakom trenutku ukoliko se naknadno utvrdi postojanje slučaja nesavjesnog postupanja.

Profil IB učenika

Cilj svih IB programa je razvijanje međunarodno svjesnih osoba koje, prepoznavajući njihovu zajedničku humanost i vođenje brige o našoj planeti, opmažu stvaranje boljeg i mirnijeg svijeta.

IB učenici(e) teže da budu:

Istraživačkog duha	Razvijaju svoju prirodnu znatiželju. Stiču znanja potrebna za provedbu ispitivanja i istraživanja, te pokazuju neovisnost u učenju. Aktivno uživaju u učenju, a ta ljubav prema učenju ne napušta ih cijelog života.
Upućeni	Istražuju koncepte, ideje i pitanja koja imaju lokalni i globalni značaj. Na taj način stiču detaljna znanja i razvijaju razumijevanje u širokom i uravnoteženom opsegu naučnih disciplina.
Misleće osobe	Kritički i kreativno preuzimaju inicijativu u primjeni mislećih vještina kako bi prepoznavali i rješavali složene probleme, te donosili promišljene i etičke odluke.
Osobe koje komuniciraju	Kreativno i pouzdano shvataju i izražavaju ideje na više jezika i u različitim načinima komuniciranja. Učinkovito i drage volje rade u saradnji sa drugim osobama.
Osobe koje se drže principa	Djeluju sa osobnim integritetom i poštenjem, sa jakim osjećajem pravičnosti, pravde i poštivanja dostojanstva pojedinca, grupa i zajednica. Preuzimaju odgovornost za svoja djela kao i posljedice koje iz njih proističu.
Otvoreni	Shvataju i uvažavaju vlastite kulture i osobne historije i otvoreni su za poglede, vrijednosti i tradicije drugih pojedinaca i zajednica. Naviknuti su na traganje i procjenjivanje niza stavova i spremni su da se razvijaju na osnovu stečenog iskustva.
Pažljivi	Pokazuju suosjećanje, sućut i poštivanje prema potrebama i osjećanjima drugih osoba. Osobno su privrženi društveno korisnom radu i djeluju u cilju unaprjeđivanja životne sredine i života drugih osoba.
Osobe koje preuzimaju rizik	Hrabro i promišljeno pristupaju nepoznatim situacijama i nesigurnostima, te posjeduju neovisnost duha za istraživanje novih uloga, ideja i strategija. Hrabri su i jasni u branjenju vlastitih vjerovanja.
Uravnoteženi	Shvataju značaj intelektualne, tjelesne i emocionalne ravnoteže radi postizanja osobne dobrobiti za sebe i druge osobe.
Osobe koje promišljaju	Promišljeno razmatraju vlastito učenje i iskustvo. Sposobni su da ocijene i shvate svoje jake strane i ograničenja kako bi podržali svoje učenje i osobni razvoj.